

BİR MAHALLENİN DOĞUMU VE ÖLÜMÜ (1494-2008)

Osmanlı İstanbulu'nda Kasap İlyas Mahallesi

Cem Behar (Prof. Dr.) 1946 yılında İstanbul'da doğdu. Yükseköğrenimini Paris'te tamamladı. Müzik çalışmalarına Fikret Bertuğ ile başladı. Daha sonra Emin Oğan, Niyazi Sayın ve Necdet Yaşar ile çalıştı. 1980'den bu yana çeşitli dergi ve gazetelerde Osmanlı/Türk musikisine ilişkin makaleleri yayınlandı. Müzikle ilgili kitapları: *Klâsik Türk Müziği Üzerine Denemeler* (İstanbul, Bağlam Yayınları, 1987); *On Sekizinci Yüzyılda Türk Müziği* (İstanbul, Pan Yayıncılık, 1987); *Ali Ufkî ve Mezmurlar* (İstanbul, Pan Yayıncılık, 1990); *Zaman, Mekân, Müzik – Klâsik Türk Musikisinde Eğitim (Meşk), İcra ve Aktarım* (İstanbul, AFA Yayıncılık, 1993); *Aşk Olmayınca Meşk Olmaz – Geleneksel Osmanlı/Türk Müziğinde Öğretim ve İntikal* (İstanbul, YKY, 1998, 2003, 2006, 2012, 2014); *Musikiden Müziğe – Osmanlı/Türk Müziği: Gelenek ve Modernlik* (İstanbul, YKY, 2005, 2008); *Saklı Mecmua – Ali Ufkî'nin Bibliothèque Nationale de France'taki [Turc 292]Yazması* (İstanbul, YKY, 2008); *Şeyhülislâm'ın Müziği - 18. Yüzyılda Osmanlı/Türk Musikisi ve Şeyhülislâm Es'ad Efendi'nin Atrabü'l-Âsâr'ı* (İstanbul, YKY, 2010). 1977-2013 yılları arasında Boğaziçi Üniversitesi'nde görev yapan Cem Behar İstanbul Şehir Üniversitesi'nde öğretim üyesidir.

Cem Behar'ın
YKY'deki eserleri

Aşk Olmayınca Meşk Olmaz - Geleneksel Osmanlı/
Türk Müziğinde Öğretim ve İntikal (1998)

Musikiden Müziğe - Osmanlı/
Türk Müziği: Gelenek ve Modernlik (2005)

Saklı Mecmua - Ali Ufkî'nin Bibliotheque Nationale de France'taki
[Turc 292] Yazması (2008)

Şeyhülislâm'ın Müziği - 18. yüzyılda Osmanlı/Türk Musıkisi ve
Şeyhülislâm Es'ad Efendi'nin Atrabü'l-Âsâr'ı (2010)

Bir Mahallenin Doğumu ve Ölümü (1494-2008) -
Osmanlı İstanbulu'nda Kasap İlyas Mahallesi (2014)

Osmanlı/Türk Musıkisinin Kısa Tarihi (2015)

CEM BEHAR

Bir Mahallenin Doğumu ve Ölümü
(1494-2008)

Osmanlı İstanbulu'nda Kasap İlyas Mahallesi

YAPI KREDİ YAYINLARI

Yapı Kredi Yayınları - 4138
Tarih - 100

Bir Mahallenin Doğumu ve Ölümü (1494-2008)
Osmanlı İstanbulu'nda Kasap İlyas Mahallesi / Cem Behar

Kitap editörü: Korkut Erdur

Kapak tasarımı: Nahide Dikel

Baskı: printcenter
Sultan Selim Mahallesi Libadiye Sokağı No: 3
4. Levent 34416 İSTANBUL
Tel: +90 (212) 371 0 300
Sertifika No: 13779

Bu kitap **Print on Demand** yöntemiyle sipariş üzerine basılmıştır.

1. baskı: İstanbul, Mayıs 2014
2. baskı: İstanbul, Eylül 2019
ISBN 978-975-08-2941-3

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş. 2014
Sertifika No: 44719

Bütün yayın hakları saklıdır.
Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
İstiklal Caddesi No: 161 Beyoğlu 34433 İstanbul
Telefon: (0212) 252 47 00 Faks: (0212) 293 07 23
<http://www.ykykultur.com.tr>
e-posta: ykykultur@ykykultur.com.tr
[facebook.com/YapıKrediKulturSanatYayincilik](https://www.facebook.com/YapıKrediKulturSanatYayincilik)
twitter.com/YKYHaber
[instagram.com/yapikrediyayinlari](https://www.instagram.com/yapikrediyayinlari)

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık
PEN International Publishers Circle üyesidir.

“Bugün mahalle kalmadı. Yalnız şehrin şurasına burasına dağılmış eski, fakir mahalleliler var. Birbirlerinin hatırını sormak, bir kahvelerini içmek, geçmiş zamanı beraberce anmak için zaman zaman gömüldükleri köşeden çıkan, bin türlü zahmete katlanarak semt semt dolaşan ihtiyar mahalleliler... Bugünün mahallesi artık eskiden olduğu gibi her uzvu birbirine bağlı yaşayan topluluk değildir; sadece belediye teşkilâtının bir cüz’ü olarak mevcuttur. Zaten mahal-
lenin yerini yavaş yavaş alt kattaki üsttekenden habersiz, ölümüne, dirimine kayıtsız, küçük bir Babil gibi her penceresinden ayrı bir radyo merkezinin nağ-
mesi taşan apartman aldı.”

Ahmet Hamdi Tanpınar, *Beş Şehir*, İstanbul,
Dergâh Yayınları, 2011, s. 130-131 (İlk yayın yeri:
Ülkü dergisi, 92, 16 Temmuz 1945).

İÇİNDEKİLER

Türkçe Baskıya Önsöz • 11

Önsöz (2003) • 17

GİRİŞ: ŞEHİR, SEMT VE MAHALLE

Mahalle ve Semt • 23

“İslami Şehir” Paradigması • 28

Kasap İlyas Mahallesi • 33

İstanbul mahalleleri: değişkenlik ve muğlaklık • 37

Kaynaklar ve Sorunlar • 44

Yerel arşiv kaynakları • 45

Kantitatif veriler (geç dönem Osmanlı nüfus sayımları) • 47

Diğer yazılı kaynaklar • 49

Mülâkatlar ve kişisel anlatılar • 51

1. BÖLÜM

BİR YEREL KİMLİĞİN OLUŞUMU

Onaltıncı Yüzyılda Yerel Kimlik • 61

Mahallenin nirengi noktaları • 62

Vakfiyeler, vakıf amaçları ve bağışlar • 66

Mahalle Topografyası: Sınırlar ve Referanslar • 68

İskele • 69

Surlar • 73

Evler ve Bahçeler • 74

Birer mesken olarak evler • 74

Bostanlar • 78

Sokaklar ve Çıkmaçlar • 81

- Sokaklar (“tarîk-i ‘amm”) • 82
Çıkmaz sokaklar (“tarîk-i hass”) • 86
Bir Periferi Mahallesinin Nüfusu ve Sakinleri • 87
Mahallenin Ana Caddesi: “Kasap Yolu” • 93
Yangın Var! • 99
1660 yangın: “*İhrâk-ı kebir*” (büyük yangın) • 101
1782 yangını: “*Harîk-i ekber*” (en büyük yangın) • 104
Birkaç yerel yangın • 108

2. BÖLÜM

KASAP İLYAS MAHALLESİNDE İKTİDAR VE YEREL YÖNETİM: TANZİMAT VE SONRASI

- İmam ve Cemaati • 114
“Kırk Anahtarlı İmam” • 115
İmamın gelirleri • 118
Yerel İktidarın Nimetleri: İmam Aziz Mahmud Efendi Vakası • 122
İmam ve Muhtar: Barışçıl Bir Geçiş Dönemi • 131
Yerel liderler • 131
Görev ve yetkiler • 133
Yetki aşımı ve yetki devri • 135
Ondokuzuncu Yüzyılın İlk Yarısında Mahalleden Manzaralar • 140
Yeni sokak ve ev örgüsü • 140
Mahalleden Portreler 148

3. BÖLÜM

KIRSAL GÖÇ VE ŞEHİRLE BÜTÜNLEŞME: ARAPGİR'DEN ZİNCİRLEME GÖÇ

- *Kasap İlyas Mahallesinde Bir Göçmen Barınağı: *İspanakçı Viranesi* ve
“Arapgirliiler” • 160
İspanakçı Viranesi ve aile bağlantıları • 161
Arapgirliiler: Ondokuzuncu yüzyılda bir göç geleneği • 166
Manav Küfecileri ve Devlet Memurları: 1885'te Taşralılar ve Arapgirliiler • 171
Bir zincirleme göç modeli • 172
Mahallede yerleşim • 175
Meslek ve şehre entegrasyon • 181
Bir “kayıt dışı” faaliyet alanı: manav küfeciliği • 183

İstanbul'da Yasal İkamet ve Yöresel Kayırmacılık • 191

Göç kayıtları • 192

Hemşehriler ve kefiller: Arapgirililer mahalleye yasal olarak yerleşiyor • 197

4. BÖLÜM

“İMPARATORLUĞUN SONU”: ONDOKUZUNCU YÜZYIL SONLARINDA BİR İSTANBUL MAHALLESİNİN PORTRESİ

Aileler, Haneler, Hanehalkları • 209

Hanehalkı yapılarının demografik analizi • 211

Göç ve aile yapıları • 215

Mahalledeki çeşitlilik: paşalar, köleler ve dilenciler • 219

Sokaklar, Evler, Depolar ve Dükkânlar: Mahallede Ticari Bölgeler ve Meskenler • 223

Aileler ve meskenler • 224

“Yukarı mahalle” ve “aşağı mahalle” • 230

Davud Paşa iskelesi ve depolar: “aşağı mahalle” • 234

Muhtarın Mahallesi: Hakimiyet, Temsil ve Aracılık • 242

Bir yardımcı ve denetçi olarak mahalle muhtarı • 243

Muhtar ve Mahallenin Nikâhları • 251

Kasap İlyas mahallesi nikâh kayıtları • 255

Nikâh akdi ve içerdiği bilgiler • 256

Boşanmalar ve ikinci evlilikler • 262

Mehr: İslam hukukuna uygunluk ve yerel âdetler • 265

Nikâhlar meşru muydu? • 271

Şeriat, örf ve muhtar • 275

Mahalle Sakinlerine Destek • 278

Mahallenin Sonsözü • 285

Ek • 295

Kaynakça • 297

Dizin • 305

Albüm • 309

TÜRKÇE BASKIYA ÖNSÖZ

Bu kitapta uzun uzadıya sözünü edeceğimiz Kasap İlyas mahallesi bugün artık yok. Bu kitabın ilk ve kısa şeklinin Amerika Birleşik Devletleri'nde yayınlandığı 2003 yılı ile elinizdeki bu Türkçe versiyonun yayınlanması arasında geçen sürede Suriçi İstanbulu'nun Marmara Denizi kıyısındaki bu küçük mahallesi yasal varlığını kaybetti. Önce Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin kabul ettiği 17 Mart 2008 tarih ve 5747 sayılı yasa ile Suriçi İstanbulu'nun iki ilçesinden biri olan Eminönü ilçesi ortadan kaldırıldı ve Fatih ilçesi sınırları içine alındı. Böylece Suriçi İstanbulu idari olarak tek ilçeye (Fatih ilçesi) bağlanmış oldu. Bunun hemen ardından da İstanbul Büyükşehir Belediye Meclisi'nde 16 Temmuz 2008 tarihinde kabul edilen bir kararla bu yeni ve genişletilmiş Fatih ilçesinde yüzyıllardır var olan eski mahalleler birleştirilerek yeni mahalleler oluşturuldu. Bu mahallelerin sadece sayıları değil, yüzyıllardır var olan adları da değiştirildi.

Belediye meclisinin bu kararından önce otuz üçü eski Eminönü ilçesinde, altmış dokuzu da eski Fatih ilçesinde olmak üzere Suriçi İstanbulu'nda toplam olarak yüz iki adet mahalle bulunuyordu. 1927/28 yıllarında yapılan en son İstanbul Belediye Teşkilâtı Reformu'ndan bu yana bu rakam değişmiş değildi¹. Büyükşehir Belediye Meclisi'nde yoğun tartışmalardan sonra 2008'de alınan bu kararla yeni Fatih ilçesindeki mahallelerin sayısı yüz iki adetten elli yediye düşürüldü. Bu arada da varlığı onbeşinci yüzyılın sonlarından itibaren tarihî belgelerle kanıtlanabilen beş asırlık Kasap İlyas mahallesinin tüzel kişiliği sona erdirildi. Geri gelmesi de yakın bir gelecekte pek mümkün görünmüyor. Yeni düzenlemeyle “eski Kasap İlyas”, “eski Cerrahpaşa”, “eski Davud Paşa” ve “eski Keyçi Hatun” mahalleleri biraraya getirildi. Bu dört mahallenin biraraya getirilmesiyle oluşan

1 Bunların sınırlarıyla birlikte tam bir listesi için bkz. “Yeni Mahalle, Mıntıka ve Daire Taksimati”, *Şehremaneti Mecmuası*, İstanbul, 1928, s. 43-51; Osman Nuri [Ergin], *İstanbul Şehri Rehberi*, İstanbul, 1934.

“yeni Cerrahpaşa mahallesi” de diğer üç mahalleyle birlikte bu kitaba konu olan eski Kasap İlyas mahallesini böylece yutmuş oldu.

İstanbul’da mahalle adları ve sınırları ilk kez değişiyor değildir elbette. İstanbul mahallelerinin sınırları Osmanlı döneminde de her zaman muğlaktı. İdari açıdan belirleyici bir kesinlik taşımayan, esas itibarıyla sakinlerinin algısına bağlı, ayırıcı olmaktan uzak ve çok değişkendi mahalle sınırları. Birçok defalar mahalleler arasında bir tür “birleşme ve satınalmalar” vuku bulduğu da biliniyor. Bir mahallenin zamanla kaybolup unutulduğu, bir büyük mahallenin küçük komşusunu yutup yok ettiği, iki mahallenin bir arada anıldığı ve zaman içinde fiilen birleştiği, bir mahallenin bir bölümünün sanki ayrı bir mahalleymiş gibi farklı bir isimle anıldığı durumlar da olmuştur. Osmanlı İstanbulu’nun herhangi bir dönemi için kesin bir mahalle listesi yapmak neredeyse imkânsızdır. Mevcut listelerden hiçbirinin tam olarak tüketici olduğundan da emin olamıyoruz. Osmanlı İstanbulu’nda elli yıl arayla yapılmış iki “esami-i mahallât” listesi birbirini pek tutmaz zaten. Ama mahallelerin gerek adedinde gerekse sınırlarındaki bu değişimler hep kendiliğinden ve tedricen olurdu, veya şehri kasıp kavuran, onlarca mahalleyi küle çeviren büyük yangınların ardından oluşurdu. Bu seferki (2008) tepeden inme idari değişim ise öncekilerden çok daha radikal olmuş ve yerel yönetim birimlerindeki sınır değişmelerine başka mahallelerle birlikte Kasap İlyas’ı da kurban etmiştir. Bunda şaşacak bir şey yok.

Bu kayıp, yani elinizdeki kitabın tarihsel “ham maddesinin” idarî ve topografik temellerinin ortadan kalkmış olması, aslına bakarsak pek önemli de değil. Çünkü bu kitaptaki “mahalle”yi, aslında, “şehir” yerine kullandığım bir mecaz olarak anlamak pekâlâ mümkün. Osmanlı İstanbulu’nun Kasap İlyas mahallesinden söz ederken sık sık geçmiş zaman kipini değil de şimdiki zamanı kullanmam bundandır.

İstanbul Büyükşehir Belediye Meclisi’nin 2008 yılında aldığı bu radikal kararların gerek bir idari birim olarak gerekse tüzel kişilik olarak Kasap İlyas mahallesini fiilen ortadan kaldırmak dışında bir ilginç yanı daha var. Bu kararıyla Suriçi İstanbulu’ndaki toplam mahalle sayısını 102’den 57’ye indirirken Belediye Meclisi yeniden bazı “mahalle” adları icat etmek zorunda kaldı. Bazan yeni mahallî birimleri oluşturmak üzere biraraya getirilen eski mahallelerden birinin adı bu yeni oluşuma verildi (içinde beş asırlık Kasap İlyas mahallesinin eritildiği “yeni” Cerrahpaşa mahallesi örneğinde olduğu gibi).

Ama yeni yaratılan diğer bazı mahallelere de ortadan kaldırılmış mahallelerden birinin adı değil, İstanbullularca iyi bilinen bir *semt* veya yörenin adı verildi. Fatih ilçesinde birkaç eski mahalleyi bir araya getirerek yeni yaratılan

Aksaray, Atikali, Balat, Beyazıt, Cibali, Karagümrük, Mevlanakapı, Silivrikapı, Sultanahmet, Süleymaniye, Şehremini, Tahtakale, Topkapı, Yedikule, Zeyrek “mahalleleri” buna örnektir. Bu adlar çok eskilerden beri *mahalle* adı değil *semt* adıydılar. Şehrin bir bölümüne verilmiş ve şehrin bambaşka yerlerinde oturanların dahi çok iyi bildikleri ve ikamet ve mekân tarif etmek için asırlardır kullandıkları adlardı bunlar. İstanbul’un her bir semtinin de kendine has anlamı, rengi, folkloru ve tarihiyle mitolojisi vardı. Aynı türde bir operasyonu, faraza, İstanbul’un Beyoğlu ilçesi için tasarlayacak olursak Taksim, Harbiye, Galatasaray, Şişhane, Dolapdere, Kasımpaşa, Hasköy, Kulaksız, Cihangir, Tophane, Karaköy vb. gibi iyi bilinen *semt* veya bölge adlarını da bir çırpıda mahalle adına dönüştürmek mümkün. Keza, aynı şey Üsküdar’da yapılacak olsa Doğançılar, Tunusbağı, Bağlarbaşı, Fıstıkağacı, Kısıklı, Nuhkuyusu, Salacak, Çamlıca ya da Sultantepe gibi eski yöre veya semt adlarından bir çırpıda nevezuhûr “mahalleler” ortaya çıkarılması işten bile değildir.

Ancak, böyle bir işlem yapmanın önemli bir sonucu ve bedeli var. Mahallelere aslında semt adı olması gereken adlar verildiği zaman hem Osmanlı hem de bugünün İstanbul’unda gerek topografik gerekse sosyal ve kültürel konumlandırma açısından çok önemli olan semt/yöre ve mahalle ayırımı bulanıklaşır. Büyükşehir Belediyesi’nin 2008 yılında yaptığı da budur. Mesele basit bir isim ve sınır değişikliğinden ibaret değildir. Mahalle sadece mahalleli için vardır ve onun ailesinden hemen sonraki yakın çevresini oluşturur. Semt ise şehrin tümü için semttir. Şehrin herkesçe bilinen bir bölgesi olan *semt* ile ancak mahallelinin yakın çevresini oluşturan ve en küçük idari ve sosyal birim olan “mahalle”nin birbiriyle karıştırılması sadece mahalle değil şehir anlayışının da epey değiştiğinin bir göstergesidir.

Neticede, bu kitabın Sonsöz’ünde de altını ısrarla çizdiğimiz üzere, uzun süredir mahalle kavramının ve bu kavramın kapsadığı sosyal gerçeklerin tedricen yok olması sürecini yaşamaktayız. Ne sosyal yaşam açısından ne de idari olarak artık ihtiyaç duyulan mahalle biriminin ortadan kayboluş süreci yeni başlamış değildir elbette. Mahalle yaşamının ölmüş olduğu konusundaki kanaatini belirttiği yukarıdaki alıntıyı Ahmet Hamdi 1945 yılında yazmıştır mesela.

Mahallenin kayboluş sürecinde de 2008 yılında İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından sembol niteliği taşıyan bir adım daha atılmış ve sonuç itibarıyla yalnızca sosyal yaşamda değil resmî idari terminolojide de geleneksel mahalle anlayışından bir nebze daha uzaklaşmıştır. Hemen sonraki adımın İstanbul’da (ve belki de Türkiye’nin diğer küçüklü büyüklü şehirlerinde) idari birim olarak mahallelerin ve muhtarlıkların ortadan tamamen kaldırılması olduğunu görme-

mek mümkün değil elbette. Bunun düşünülme ve konuşulmakta olduğu da biliniyor. Artık mahalleler sosyal ve kültürel, mahalle muhtarları da idari işlevlerini neredeyse tamamen yitirmişlerdir çünkü. 2008 yılındaki kararları veren yöneticilerimiz çok haklıdır. Bu gidişle mahallenin cismini değil ismini de yok edecek son adımın atılması çok fazla gecikeceğe benzemiyor.

Beğenelim veya beğenmeyelim, yirmi birinci yüzyılın İstanbul şehrinde artık mahalle yaşamı bir realite olmaktan tamamen çıkmıştır. Geri dönebileceğini sanmanın da bir anlamı yoktur. Mahalle kavramı sadece bir özlem konusu, sempatik bir çocukluk anısı, yaşlı İstanbulluların biyografisinde hoş bir arka plan, zaman zaman yâdedilmesi anlatanı da dinleyeni de gülümseten bir tarihsel nostalji konusu veya bazı popüler televizyon dizilerinin ahşap evlerden oluşan set dekoru hâline gelmiştir. Kaybolmuş bu mâzi bundan sonra bir bilim, tarih veya müze konusu olabilir ancak.

Bu kitabın başlığında yer alan Kasap İlyas mahallesinin “doğum” ve “ölüm” tarihlerinden (1494-2008) ilki tamamen sembolik niteliktedir. Mahallenin “doğum” tarihi değildir 1494 yılı. Bu tarih mahallenin “kurucusu” olduğu rivayet edilen mahalle camiiinin ilk bânîsi Kasap İlyas’ın vakfiyesinin tanzim edildiği tarihtir. “Ölüm” tarihi ise gerçek bir ölüm tarihidir: Yukarıda açıkladığımız üzere, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Meclisi tarafından mahallenin tüzel kişiliğinin ortadan kaldırıldığı tarih.

* * *

Elinizdeki kitap 2003 yılında Amerika Birleşik Devletleri’nde State University of New-York Press tarafından İngilizce olarak yayınlanan *A Neighborhood in Ottoman İstanbul – Fruit Vendors and Civil Servants in the Kasap İlyas Mahalle* adlı kitabımın birebir çevirisi olmaktan çok uzaktır. Osmanlı İstanbulu’nun bir mahallesinin tarihinin İngilizce olarak uluslararası akademik camiaya sunulması için gerekli olan birçok ayrıntı, tanım, tekrar ve açıklama Türk okuyucusu açısından tamamen zayıftır. Türk okuyucuya çok anlamlı gelen atıf ve göndermeler ise İngiliz, Amerikalı vb. akademik okura hiçbir şey ifade etmez. Bu bakımdan İngilizce orijinaline göre kitabın hem temel yapısına hem de içeriğine çok sayıda değişiklik yapmak zorunluğu doğdu.

Aslını söylemek gerekirse, kitabı baştan yazmam gerekti. Bir yazarın kendi kitabını başka bir dile çevirmesini son derece mekanik ve can sıkıcı bir iş olmanın kurtaran da herhalde budur, yani kendi kitabını başka bir dilde de okunabilir ve anlamlı kılmanın incelikleri. Ayrıca, kitabın son bölümüne bir de uzun maka-

le çevirisi dahil ettim. Bu makalem kitabın İngilizce yayımında yer bulamayan Kasap İlyas mahallesine ait nikâh kayıtlarına dair belgelerin biraraya getirilmesiyle oluşmuş ve 2004 yılının Kasım ayında *International Journal of Middle East Studies* dergisinde yayınlanmıştı². Tanzimat döneminde mahallî yönetim yetkileri imamdan tedricen muhtara devredilir. Bu yetki devri, Kasap İlyas mahallesi muhtarının nikâh kayıtlarının da gösterdiği gibi, bazan çok kapsamlı olmuştur. Kitaptaki bilgilerin tekrarı niteliğindeki bazı paragrafları makale metninden çıkardım. Bâkî hata ve noksanın sorumluluğu elbette ki bir tek bana aittir.

Netice itibariyle ümidim didik didik etmeye çalıştığım bu küçücük şehir parçacığının (yani Kasap İlyas mahallesinin) yüzyıllar boyunca izlediğim serencâmının, koca şehrin tarihinin “büyük resmini” bir nebzecek daha net hale getirebilmiş olmasıdır.

Anadoluhisarı, Mayıs 2013

2 Cem Behar, “Neighborhood Nuptials – Islamic Law and Local Customs in İstanbul; Marriage records in a mahalle of traditional İstanbul (1864-1907)”, *International Journal of Middle-Eastern Studies*, 36, November 2004, s. 537-559.